

Monimuotoisuuden vaaliminen metsänhoidossa

Suomen metsäluonnossa elävät kasvilajit tunnetaan kasvilajien luetteloinnin ja kasvimaantieteellisen tutkimuksen ansiosta. Kasvillisuustietoja kerättiin ensimmäisen kerran tilastotieteelliseen otantaan perustuen valtakunnan metsien kolmannessa inventoinnissa 1950-luvun alussa. Tiedot kerättiin noin 15 000 koealalta ja niiden välisiltä linjakilometreiltä. Sen jälkeen kasvillisuustietoja on kerätty valtakunnan metsien inventoinnin yhteydessä kaksi kertaa, 1980- ja 1990-lukujen puolivälissä. Nämä aineistot ovat 3 000 pysyvältä koealalta. Koealaverkko tarkasti paikannettavine näyteruutuineen on tiettävästi maailman laajin useampaan kertaan inventoitu tilastotieteellisesti edustava kasvillisuusotos.

Metsä muuttuu vaikka puustolle ei tehtäisi mitään. Puut kasvavat, kuolevat, uusia puita syntyy ja puulajisuhteet muuttuvat. Se kaikki vaikuttaa muiden metsälajien elinympäristöihin. Primääriset kasvupaikan ominaisuudet, ellei niihin puututa, säilyvät läpi metsän kehityssukcession. Lajien levinneisyys ja yleisyys ovat sidoksissa puuston kehityksen vaiheeseen ja kehitysvaiheiden jakaumaan.

Puuston kehitysluokkajakauma on tasoittunut 1950-luvun jälkeen ja puuvaranto on suurentunut runsaan neljänneksen. Tuona aikana yleinen metsä- ja suokasvilajisto on säilynyt varsin muuttumattomana. Lajien runsaussuhteet ovat kuitenkin tasoittuneet. Biomassaa on nyt puustossa enemmän ja se vähentää muiden kasvilajien biomassaa.

Kasvilajiston säilyminen jokseenkin muuttumattomana osoittaa, että metsänhoidolla ei ole ollut niin suurta vaikutusta yleiseen metsä- ja suokasvilajistoon kuin ehkä kuvitellaan. Metsäkasvillisuuden yleislajisto on kasvupaikoilleen sopeutunutta ja säilyy metsäsuksesion eri vaiheissa.

Viime vuosisadan puolivälissä metsäkasvillisuudessa oli vielä selvästi näkyvissä kaskitalouden ja metsälaidunnuksen vaikutukset. Kun ihmisen vaikutus loppuu tai muuttuu, muuttuvat myös ihmisen toiminnasta hyötyvien lajien elinmahdollisuudet. Luonnon säilyttäminen eri kulttuurikausien museona on kallis ja työteliäs urakka, mutta ilman sitä ihmisen kädenjälki häviää luonnosta.

Metsänhoitosuosituksissa ilmenevät kulloisenkin ajan käsitykset metsistä uudistuvana luonnonvarana. Nykyisin metsien käytön pitää täyttää ekologisen, taloudel-

lisen ja sosiaalisen kestävyiden tunnuksia. Uusien hyvän metsänhoidon suositusten mukaan ekologisen kestävyiden tavoitteena on säilyttää talousmetsissä edellytykset runsaalle ja elinvoimaiselle eliöstölle. Erityistä huomiota kiinnitetään harvinaisiin lajeihin. Metsänhoitosuosituksissa kehoitetaan turvaamaan talousmetsissä vaateliäiden, harvinaisten ja uhanalaisten lajien todennäköiset elinympäristöt, koska näiden eliöiden havaitseminen ja tunnistaminen on usein käytännössä vaikeaa.

Suomessa uhanalaisiksi luokitelluista lajeista kolmannes elää metsissä. Harvinaisiksi ja uhanalaisiksi luokiteltujen lajien esiintymistiedot perustuvat harrastajien havaintoihin ja tilapäisluontoihin lajistokartoituksiin. Ne eivät välttämättä ole edustava aineisto muutosten seurantaan. Valtakunnan metsien inventoinnin pysyvä koelaverkko on harva harvinaisten lajien esiintymisen seurantaan. Niiden esiintymisestä ja elinympäristöistä tarvitaan vertailukelpoista tutkimustietoa, jotta tarpeelliset toimenpiteet voitaisiin kohdentaa perustellusti lajien elinehtojen mukaisesti. Metsänhoitoa ei pidä ohjata monimuotoisuuden vaalimisen nimissä hatarin perusteella ja tietämättä todellista vaikutusta.

Eeva Korpilahti